

Hockneys blik

*Programma voor klas 1, 2, 3 vmbo-t/havo/vwo
Beeldende vorming*

bij de tentoonstelling Hockney's Eye

Docentenhandleiding

Inhoud

1	Inleiding op de tentoonstelling <i>Hockney's Eye</i>	3
2	Educatief programma <i>Hockneys blik</i>	3
	a. Leerdoelen	3
	b. Doelgroepen	3
	c. Tijd	4
	d. Kosten	4
	e. Praktische informatie	4
3	Vorbereidende les	4
	a. Leerdoelen	4
	b. Tijd	4
	c. Opdrachten	4
	i. Wie is David Hockney?	4
	ii. Een blik op Teylers Museum	5
4	Museumbezoek	5
	a. Workshop <i>Hockneys blik</i>	5
	b. Rondleiding	6
5	Verwerkingsles: <i>Perspectieven en projecties</i>	6
6	Bijlagen	7
	I Kijkvragen " <i>Joy of Nature</i> "	7
	II Opdrachten ' <i>Perspectieven en projecties</i> '	8
	III Antwoorden	13

1 Inleiding op de tentoonstelling *Hockney's Eye*

Van 23 september 2022 t/m 29 januari 2023 staat Teylers Museum in het teken van het werk van David Hockney. Maak kennis met diens eigenzinnige theorieën over perspectief en het gebruik van optische hulpmiddelen. Ontdek hoe hij hiermee experimenteert en kijk door zijn ogen naar het werk van oude meesters.

Al zijn hele carrière onderzoekt Hockney hoe oude meesters de ruimtelijke werkelijkheid vertalen naar het platte vlak. Volgens hem deden zij dit niet alleen op basis van waarneming met het blote oog, maar maakten zij ook gebruik van bijv. lenzen en spiegels. In *Hockney's Eye* staat dit belangrijke – en niet onomstreden – thema in zijn werk centraal. Hockneys oeuvre wordt getoond naast het werk van oude meesters als Veneziano en Ingres en de optische instrumenten die zij volgens hem gebruikt hebben. Hockney past op geheel eigen wijze perspectief toe in zijn werk. Hij keert het om, voegt verdwijnpunten toe, werkt met spiegels en de camera lucida, en verwerkt 'tijd om te kijken'. Geniet samen met de leerlingen van Hockney's eigenzinnige en kleurrijke werk.

2 Educatief programma *Het oog van Hockney*

Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- voorbereidende les;
- bezoek aan de tentoonstelling *Hockney's Eye* d.m.v. een rondleiding en workshop;
- verwerkingsprogramma (optioneel)

a. Leerdoelen

De leerdoelen van het gehele programma sluiten aan op de kerndoelen beeldende vorming/tekenen voor onderbouw vmbo/havo/vwo en het examenprogramma bovenbouw vmbo-t (kunstvakken & ckv). Het gaat om kerndoel 48, 49, 50, 51, 52 en exameneenheid KV/K/3:

- Leerlingen verbreden hun kennismaking met kunstzinnige uitingen;
- Leerlingen verkennen en exploreren hun eigen productieve mogelijkheden;
- Leerlingen leren vorm te geven aan verbeelding;
- Leerlingen maken kennis met kunstzinnige uitingen van anderen, zowel van medeleerlingen als van een professionele kunstenaar;
- Leerlingen wisselen ideeën en meningen hierover uit en leren elkaars standpunten te respecteren;
- Leerlingen ontdekken dat er niet één perspectief of standpunt is maar meerdere, en dat dat niet alleen geldt voor kunst maar ook voor maatschappelijke gebieden;
- De workshop daagt leerlingen uit hun eigen perspectief in een kunstwerk te combineren met die van anderen;
- Leerlingen leren kunst te waarderen en begrijpen door goed te kijken en analyseren;
- Leerlingen bezoeken een tentoonstelling in een museum;
- Leerlingen leren verbanden te zien tussen kunst en andere vakgebieden zoals natuurkunde (ze maken kennis met de camera lucida en spiegels);
- De kunstwerken die gemaakt worden tijdens de workshop kunnen in het eigen kunstdossier worden opgenomen;

b. Doelgroepen

Het programma is bedoeld voor leerlingen uit de onderbouw vmbo/havo/vwo voor het vak beeldende vormen/tekenen en leerlingen uit de bovenbouw vmbo-t kunstvakken & ckv.

c. Tijd

De voorbereidende les duurt max. 30 min. Het bezoek aan het museum duurt 1,5 uur: zowel workshop als rondleiding duren beide 45 minuten. De eventuele extra les op school over multiperspectiviteit en projecties duurt ca. een lesuur.

d. Kosten

De kosten van het gehele programma zijn € 160,- (€ 80 t/m 15 leerlingen). Het bezoek kan achteraf per factuur worden betaald: de Cultuurkaart is geldig.

e. Praktische informatie

Wij verzoeken u het programma minimaal 2 weken van te voren te reserveren. Neem daarvoor contact op met de afdeling Publiekszaken: T 023 5160972 of reserveringen@teylersmuseum.nl.

Scholen zijn tijdens de tentoonstelling dagelijks welkom tussen 9.00 en 12.30 uur. In overleg is het ook maandag de hele dag mogelijk – als het museum dicht is voor ‘het grote publiek’.

U begint het museumbezoek bij de achteringang van het museum:

Nauwe Appelaarsteeg 3 (bereikbaar via de Bakenessergracht of de Damstraat).

Huisregels:

- In de garderobe is een kluis per klas aanwezig voor tassen e.d.;
- Bij een schoolbezoek verwachten wij minimaal 1 begeleider per 15 leerlingen;
- In het museum rekening houden met andere bezoekers door zachtjes met elkaar te overleggen;
- Het is niet toegestaan de kunstwerken aan te raken tenzij anders vermeld;
- In het museum mogen foto's gemaakt worden, maar alleen zonder flits;
- In de zaal met werk van Hockney mogen **géén foto's** genomen worden;
- Eigen eten en drinken mag niet het museum genuttigd worden.

3 Voorbereidende les

a. Leerdoelen

Om leerlingen makkelijker te laten ‘landen’ in de tentoonstelling *Hockney's Eye*, maken zij in de voorbereidende les via enkele video's kennis met David Hockney en zijn fascinatie voor kleur en ruimte. Verder bekijken ze eventueel een introductiefilmpje over Teylers Museum.

b. Tijd

De totale duur van de opdrachten is ca. 30 minuten.

c. Opdrachten

i. Wie is David Hockney?

- David Hockney (1937: nu 85 jaar oud) heeft ‘synesthesie’: kleur speelt een erg belangrijke rol in zijn werk.

- Bekijk samen met de leerlingen een kort filmpje over **synesthesie**, om er meer over te weten te komen:
<https://www.youtube.com/watch?v=lgPMVLYmg6o> (1:27min)
- Bespreek daarna met elkaar welke invloed synesthesie kan hebben op je vermogen om de wereld om je heen te ervaren. Kunnen de leerlingen zich daar iets bij voorstellen? En wat zou het betekenen voor een kunstenaar?
- In het volgende interview met Hockney komt een aantal belangrijke onderwerpen in zijn werk aan de orde: kleur, landschappen en ruimte. Het interview is Nederlands ondertiteld en gaat vooral over Hockneys bewondering voor Van Gogh.

In **Bijlage I** zijn discussievragen te vinden die kunnen helpen bij het kijken. Zet tijdens het kijken de video een aantal keer stil om te bespreken in de klas.

- **The Joy of Nature**
https://www.youtube.com/watch?v=vA_I0qwnh_w (8:11 min) NL ondertiteld

Hockney is vooral bekend als landschapsschilder (met een eigen draai). Een van zijn grote voorbeelden is Vincent van Gogh, die net als hij dol was op kleur en landschappen. In 2019 organiseerde het Van Gogh Museum een tentoonstelling over (landschappen van) Hockney. Het interview met Hockney gaat over zijn bewondering voor Van Gogh en gedeelde liefde voor de natuur.

ii. Een blik op Teylers Museum

Als de leerlingen het museum nog niet kennen, kan via het YouTube-kanaal van het museum een korte animatie bekeken worden die een speels beeld geeft van wat er allemaal te zien is:

<https://www.youtube.com/watch?v=ghj3JcEUHfY> (1:28 min)

4 Museumbezoek

U begint het museumbezoek bij de achteringang van het museum:

Nauwe Appelaarsteeg 3 (bereikbaar via de Bakenessergracht of de Damstraat). Jassen en tassen kunnen worden opgeborgen in afsluitbare kasten. De klas wordt opgevangen door de rondleider en museumdocent van de workshop en in twee subgroepen gesplitst. Groep A start met de rondleiding en groep B met de workshop. Na 45 minuten wordt er geruild. Het totale programma duurt 1,5 uur. In geval de klas kleiner is dan 15 leerlingen wordt gestart met de rondleiding en geëindigd met de workshop.

a. Workshop Hockneys blik

In de workshop tekenen leerlingen in groepjes een vreemd object na en gebruiken daarbij de felle kleuren van Hockney. Ze werken met een hulpmiddel (een spiegel) en experimenteren met diverse standpunten en invalshoeken. Ze combineren hun individuele blik op het object tot een gezamenlijk kunstwerk per groepje. Op deze manier spelen ze net als Hockney met het begrip 'perspectief' en 'diepte' en worden ze uitgedaagd elkaars standpunten te combineren tot een gezamenlijk kunstwerk.

b. Rondleiding

De rondleider neemt de leerlingen mee door het hele museum, te beginnen in de tentoonstellingszaal zelf waar enkele cruciale werken van Hockney worden besproken:

- Zijn portretten van beveiligers van de National Gallery in Londen die hij maakte met hulp van een camera lucida
- *Annunciatie II*, een eigenzinnige verwerking door Hockney van de Annunciatie van Fra Angelico waarin hij lijnperspectief omkeert
- *Grand Canyon*, ook met omgekeerd perspectief en 'Hockneyaans' kleurgebruik
- *Viewers at a Ready-made with Skull and Mirrors*, waarin Hockney diepte-effect bereikt door als het ware met spiegels te werken

Het tweede deel leidt langs een hulpmiddel waar Hockney op reflecteert:

- Leerlingen maken kennis met het gebruik van een camera lucida door zelf een (eenvoudig) object na te tekenen

De rondleiding eindigt bij 'Woldgate Woods': een werk van Hockney waarin met 9 camera's een winters bospad wordt gefilmd, waardoor verschillende standpunten en perspectieven worden gecombineerd.

Ten slotte wordt kort gereflecteerd op de beleving en mening van de leerlingen over de getoonde werken en ideeën van Hockney op ruimte en perspectief.

5 Verwerkingsles *Perspectieven en projecties*

Na afloop van het bezoek kunt u een discussie met uw leerlingen voeren over het idee van Hockney dat er niet maar één juist standpunt is, maar meerdere die tegelijk (in een kunstwerk) kunnen worden ingezet. Kun je dat idee ook toepassen op een wereldkaart of iemands wereldbeeld? Opdrachten hierover vindt u in **Bijlage II**. Leerlingen worden uitgedaagd om de wereld vanuit een ander, breder gezichtspunt te bekijken, net zoals Hockney doet in zijn kunstwerken. Kunnen zij de wereld eens op een andere manier bekijken dan het voor ons bijvoorbeeld zo bekende Eurocentrische perspectief?

Nodig: *Opdrachten 'Perspectieven en projecties' (Bijlage II)*
Zwarte, blauwe en rode stiften
Kaart 1 (Boeren & Jagers) op aparte A4-tjes (p. 9)
Kaart 4 (Grote Rijken) op aparte A4-tjes (p. 10)
Kaart A op aparte A4-tjes (p. 11)
Kaart B op aparte A4-tjes (p. 12)
lege notitieblaadjes
Antwoorden (Bijlage III)

Leerlingen werken met zijn tweeën. Ieder koppel krijgt 1x kaart 1 en 1x kaart 4, 1x kaart A, 1x kaart B. Na (klassikale) bespreking van de vragen krijgen de koppels de Antwoorden.

We wensen u en uw leerlingen een geslaagd project toe over David Hockney!

Afdeling Educatie: Fieke Kroon fkroon@teylersmuseum.nl / 023-5531981
 & Enzo Vredegoor evredegoor@teylersmuseum.nl / 023-5531989

6 Bijlagen

I Kijkvragen “*The joy of nature*”

Bekijk via YouTube “*The joy of nature*”: https://www.youtube.com/watch?v=vA_l0qwnh_w
(8:11 min, Engelstalig, Nederlands ondertiteld).

Bespreek met elkaar:

- 1 Zet stil op 1:20 min.
David Hockney krijgt een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Hoe zouden jullie reageren op het citaat?
- 2 Kijk verder tot 3:15 min.
Hoe reageert Hockney? Zijn jullie het met hem eens? Waarom (niet)?
- 3 Zet stil op 3:20 min.
David Hockney krijgt weer een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Wat is jullie reactie?
- 4 Kijk verder tot 4:35 min.
Hoe reageert Hockney? Wat vinden jullie van zijn reactie? Denk nog even terug aan zijn synesthesie. Zou Vincent van Gogh dat ook hebben gehad...?
- 5 Zet stil op 4:41 min.
David Hockney krijgt weer een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Hoe zouden jullie reageren op het citaat?
- 6 Kijk verder tot 5:45 min.
Wat vinden jullie van zijn reactie? Eens of niet, en waarom?
- 7 Kijk verder tot 6:57 min.
Wat vinden jullie van zijn mening over perspectief in de natuur? Zijn jullie het met hem eens, of niet?
- 8 Kijk evt verder tot 7:39 min.

II Opdrachten *Perspectieven en projecties*

Werk twee aan twee:

- 1 Leerling 1 krijgt kaart 1 (Jagers & boeren); leerling 2 kaart 4 (Grote Rijken).

Leerling 1 stelt de volgende vragen aan leerling 2. Deze geeft uit het blote hoofd antwoord, zonder te googelen:

- Noem drie landen/gebieden waar de eerste steden ter wereld lagen.
- Noem drie landen/gebieden waar de eerste landbouw is ontstaan.

Leerling 1 kan op kaart 1 checken of de antwoorden van leerling 2 juist zijn. Vervolgens stelt leerling 2 de volgende vragen aan leerling 1. Deze geeft uit het blote hoofd antwoord, zonder te googelen:

- In welk gebied lag tussen 1000 en 1500 n. Chr. één van de grootste rijken ooit?
- Welke koning was tussen ca. 1000 en 1500 n. Chr. één van de rijkste mensen ooit? Noem de naam van de koning of het rijk waar hij koning van was.

Leerling 2 kan op kaart 2 checken of de antwoorden van leerling 1 juist zijn. Bespreek daarna met elkaar:

- Zijn jullie verrast door de antwoorden?
- Wat vinden jullie van deze feiten? Moet je die bij geschiedenis leren, of niet?

- 2 **Leerling 1 krijgt kaart A en leerling 2 kaart B. De ene wereldkaart heet de 'Mercatorprojectie' (A) en de ander de 'Petersprojectie' (B). Het gaat er bij deze kaarten om hoe het oppervlak van de wereldBOL geprojecteerd wordt op een plat vlak.**

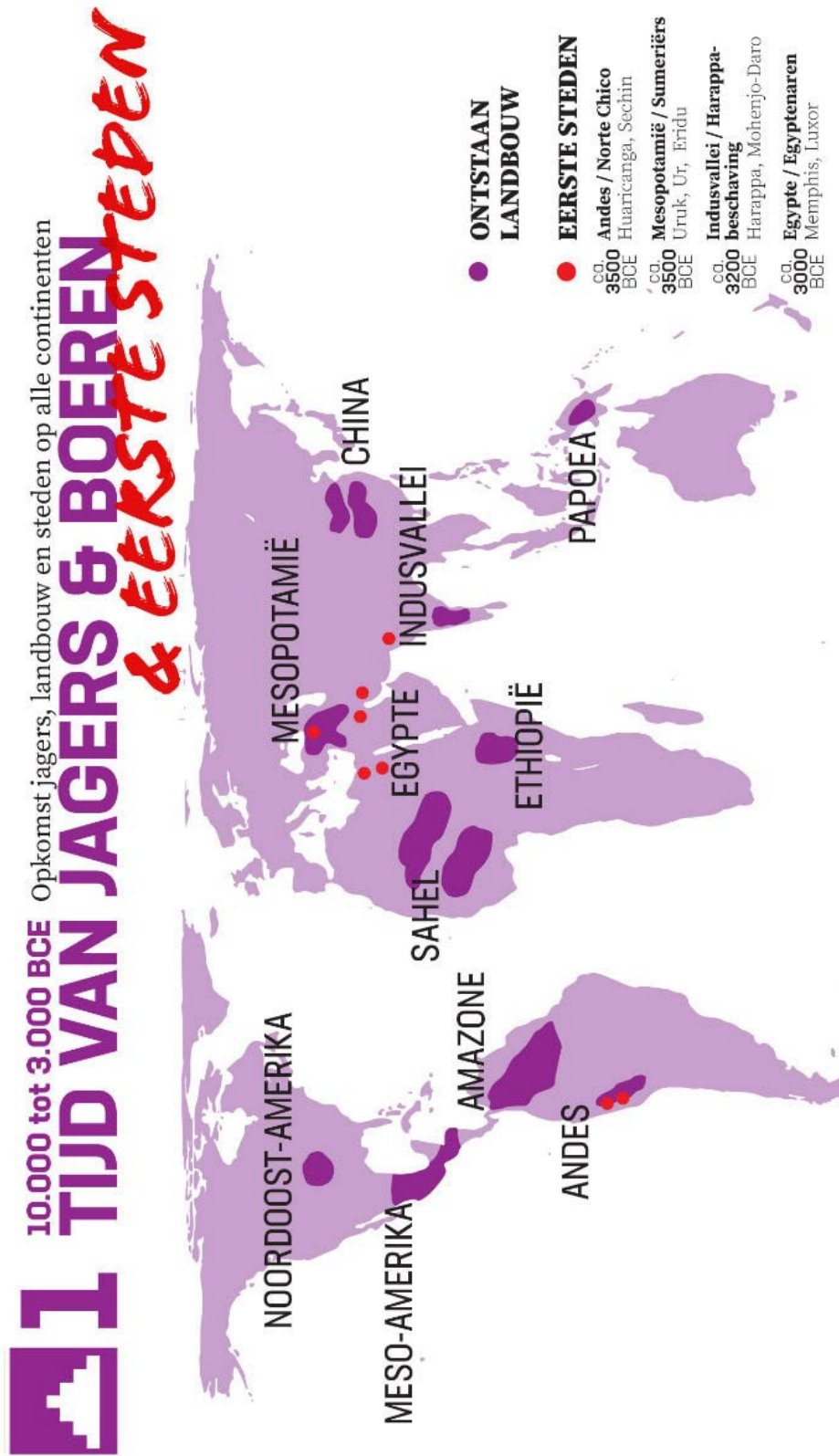
Bespreek met elkaar de volgende vragen:

- Welke drie landen zijn op kaart **A** opvallend veel **groter** dan op kaart **B**? Omcirkel ze op beide kaarten met **blauw**.
- Welke drie landen of continenten zijn op kaart **A** opvallend veel **kleiner** dan op kaart **B**? Omcirkel ze op beide kaarten met **rood**.
- Welke 2 landen vormen een (economische en/of militaire) wereldmacht? Omcirkel ze op beide kaarten met **zwart**.
- Kaart **B** houdt rekening met de werkelijke grondoppervlakte van landen en continenten. Waar draait het op kaart **A** om, volgens jullie?

- 3 **Van je docent krijg je de antwoorden op vraag 2a en b: check of je ze goed had gezien. Bespreek daarna klassikaal met elkaar de antwoorden van vraag 2c en d, en de onderstaande vragen:**

- Zijn jullie verrast door de verschillen van kaart A en B?
- Welke consequenties hebben (keuzes voor bepaalde) wereldkaartprojecties?
- Met welke kaartprojectie zouden jullie voortaan willen werken? A / B / allebei? En waarom?

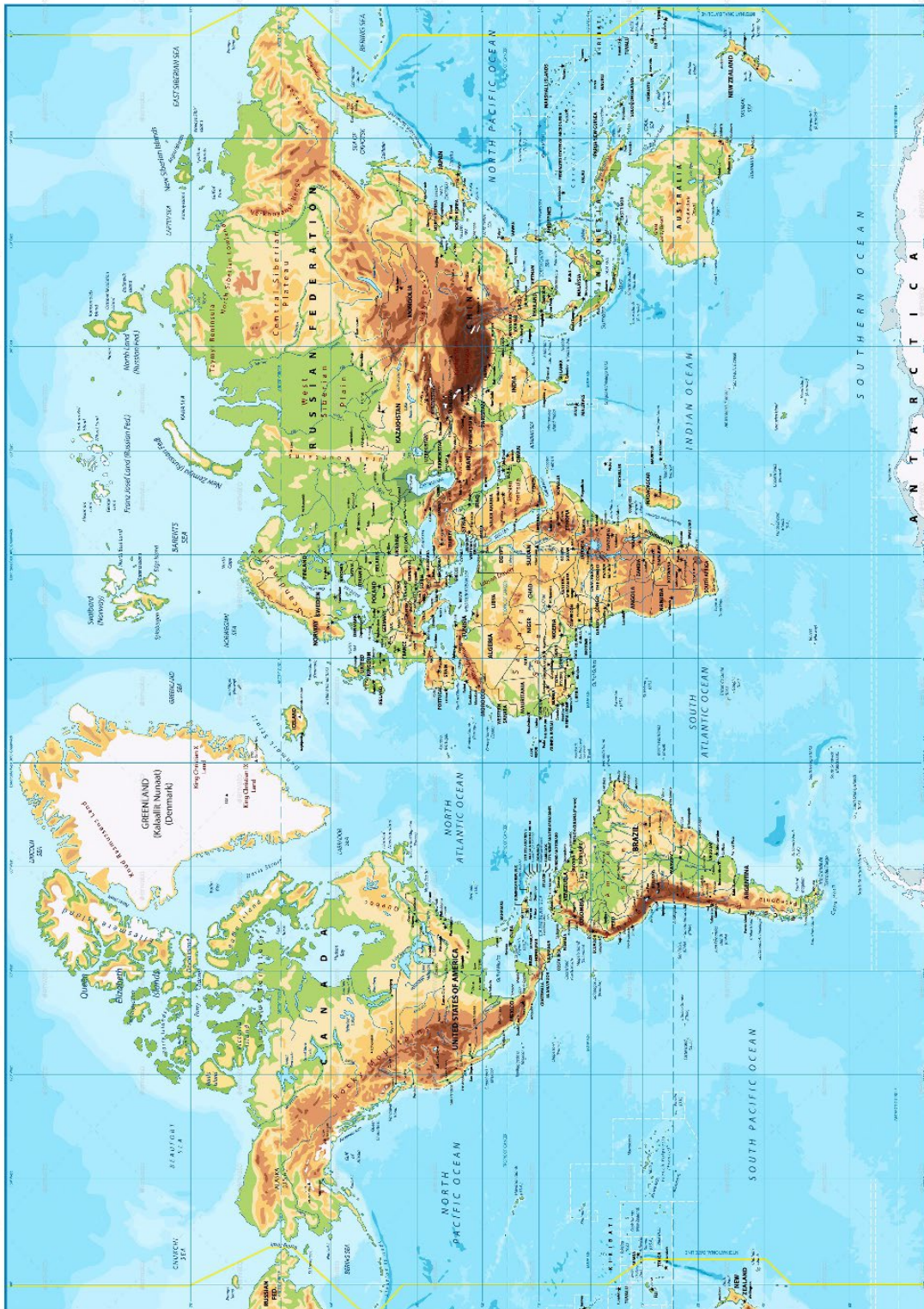
Kaart 1 *Jagers en Boeren*

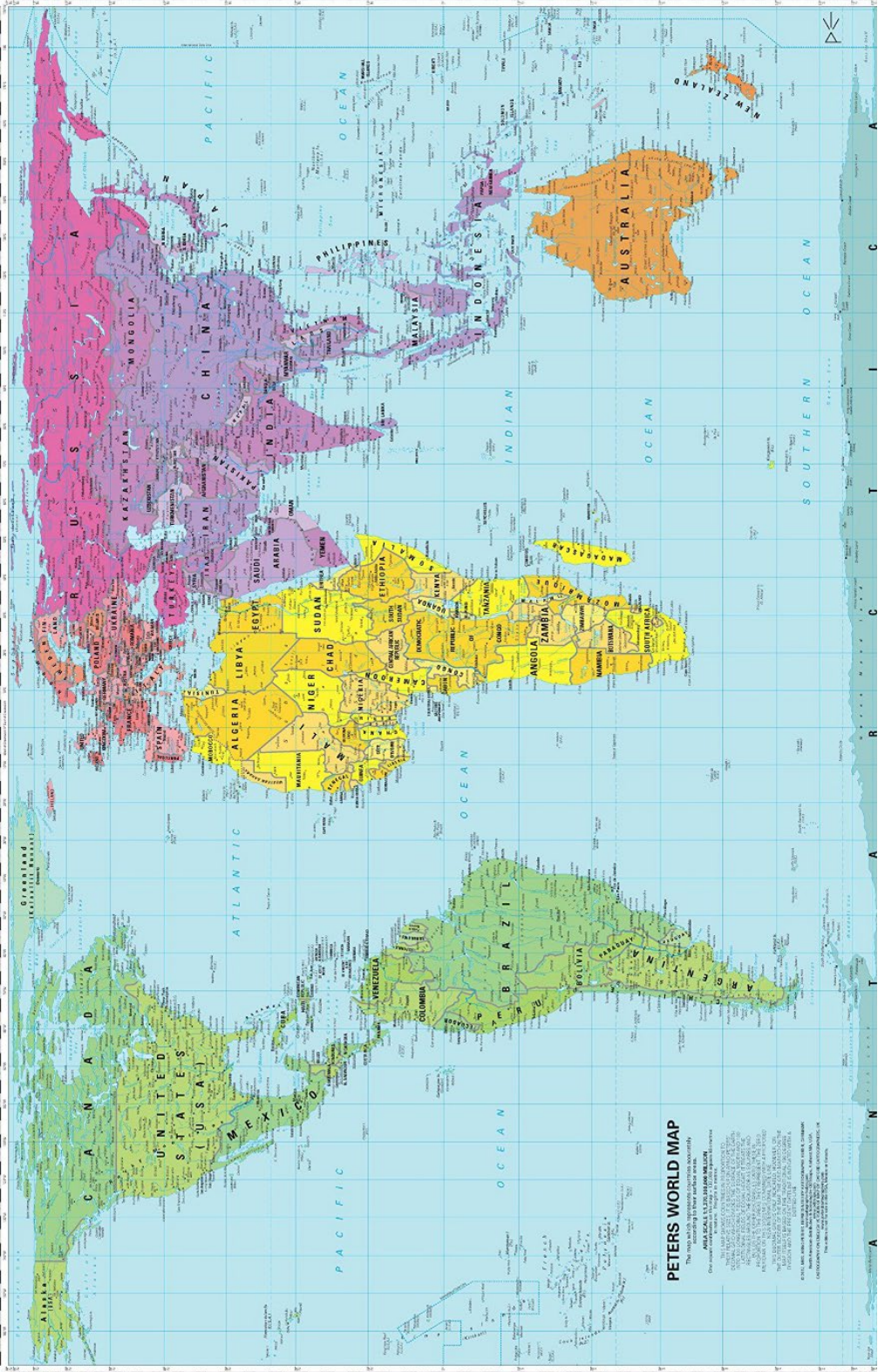
Kaart 4 Grote Rijken tussen 1000 – 1500 n. Chr.

A 'De Mercatorprojectie' van de wereldkaart

B 'De Petersprojectie' van de wereldkaart

III Antwoorden

- 2 c Noord-Amerika (V.S.), Rusland
d De Mercatorprojectie is gemaakt vanuit een Eurocentrische/Westerse visie: de landen met macht zijn relatief (veel) groter weergegeven dan de andere landen/continenten.

Bron: www.theblackarchives.nl/meergeschiedenis

Traditional maps, of which the Mercator illustrated opposite is one example, have tended to show countries incorrectly in proportion to one another, to the advantage of the European colonial powers, while the southern continents (Africa, South America, Australia) are shown far too small.

Greenland with 2.1 million sq km appears larger than China when in fact China with 9.5 million sq km is more than four times larger.

Scandinavia and Finland, 1.1 million sq km seems to be as large as India with 3.3 million sq km. In fact India is three times the size of Scandinavia and Finland.

North America appears to be considerably larger than Africa which is 30 million sq km. In fact it is smaller, (actually 19 million sq km).

Europe, with its 9.7 million sq km appears to be larger than South America which is 17.8 million sq km, in fact nearly twice the size of Europe.